

Buurland in problemen: na jaren van wanbeleid zit Duitsland gevangen tussen berusting en woede

Posted on 23 augustus 2023 by Gastauteur

*door Alexander Wendt**

De Duitse journalist Alexander Wendt maakt zich in het septembernummer van het tijdschrift 'Tichys Einblick' grote zorgen over de Duitse economie. Die wordt steeds verder uitgehold door aanhoudende overheidssubsidies voor de energietransitie.

Wendt staat niet alleen. De Oekraïne-oorlog, de hogere rente en tegenvallende exporten versterken de Duitse problemen. 'Een voorheen sterk land staat op omvallen.' En: Nederland lijkt zowel politiek als economisch best veel op Duitsland.

De economie krimpt, groene groei blijkt een illusie en de woede van ondernemers en burgers groeit. Ondernemers begrijpen dat de in generaties opgebouwde welvaart nu afbrokkelt. Er broeit iets onder de bevolking. Slaat berusting nu om in protest?

Gesubsidieerde transitie

De politieke richtlijnen uit Brussel zetten de Duitse regering aan tot grootschalige subsidies. Dat geld gaat naar projecten die de Green Deal mogelijk moeten maken: Europa uiterlijk in 2050 klimaatneutraal. De Duitse regering erkent dat dat vooral tot 2030 veel zal vergen van burgers en bedrijfsleven, veel geld welteverstaan. Want al die subsidies moeten uit de schatkist komen. Daarmee kunnen bedrijven en huishoudens voorbereid worden op de groene economie.

Het gaat daarbij om waterstof en warmtepompen en dergelijke, zulke grote investeringen dat alleen de overheid die kan financieren. Een keuze is er volgens de Duitse vicekanselier Habeck niet. Hij is ook bondsminister van Economie en Klimaat, dus hij zal het wel weten. Hij legt het bondig uit: of subsidiëren of geen industrie meer. In de nabije toekomst, zegt hij eigenlijk, zullen er in Duitsland alleen nog door de staat gecontroleerde en gesubsidieerde ondernemingen zijn. De overige bedrijven gaan naar het buitenland of failliet.

De burgers die al dat geld moeten opbrengen, snappen door dit soort taal wel hoe het zit: Duitsland bevindt zich op een kantelpunt. En niet alleen economisch. De stemming in het land slaat om: van onverschillig naar een mengeling van berusting en woede. Want de 'klimaatneutrale welvaart' die vicebondskanselier Habeck belooft en 'groeipercentages zoals in de jaren vijftig en zestig' die bondskanselier Scholz het volk voorspiegelt, daar is geen sprake van, merkt nu ook de meest verstokte optimist.

Het Internationaal Monetair Fonds (IMF) voorspelt voor Duitsland, dat nu nog het grootste industrieland van de EU is, een economische krimp van 0,3 procent in 2023. Nederland zal volgens het IMF dit jaar een bescheiden groei kennen van 0,8 procent. In Duitsland bleef het bruto binnenlands product (bbp) in het tweede kwartaal van 2023 gelijk, na twee kwartalen van krimp. Alles wijst erop dat dit het begin is van een recessie die zich waarschijnlijk steeds sneller zal ontwikkelen.

BASF meldde een winstdaling van 76%

In de eerste helft van 2023 schoot in Duitsland het aantal faillissementen in vergelijking met het voorgaande jaar met 16 procent omhoog – de sterkste stijging in jaren. Veel kleinere bedrijven zijn onderuit gegaan, maar ook grote namen, zoals

Allgeier auto-onderdelen uit Baden-Württemberg. Bedrijven die nog geen faillissement hebben aangevraagd nemen hun toevlucht tot middelen die de algehele economische neergang ernstig versnellen: investeringsstop, banenverlies, verplaatsing van productielijnen naar het buitenland.

In een onderzoek van bedrijfsconsultant Ernst & Young onder CEO's van geïndustrialiseerde landen springen de Duitse CEO's eruit door hun grote pessimisme: 53 procent geeft aan geplande investeringen stop te zetten. Zelfs topmerken in de Duitse industrie komen in de problemen: in juli meldde chemiegigant BASF een winstdaling van 76 procent.

'Beleef je groene wonder'

De campagneslogan van de linkse, groene fusiepartij Bündnis 90/Die Grünen was in 2021 'Beleef je groene wonder', een *Wirtschaftswunder* wel te verstaan. De partij behaalde het recordaantal van 14,8 procent van de stemmen. Maar dat economische wonder bleef uit. Daar kan het linkse kabinet niet omheen.

Wel kan Habeck met de redenen voor dat falen sjoemelen. Hij meldde in een tv-interview dat de oorzaak gezocht moest worden in de eerdere afhankelijkheid van Russisch gas; dat gas moest halsoverkop vervangen worden door dure LPG-invoer, niet waar? Habeck vergeet te vermelden dat Italië tot begin 2022 nog veel sterker afhankelijk was van gas uit Rusland. Maar in Italië groeit de economie dit jaar wel.

Habeck zwijgt over het sluiten van de laatste kerncentrale

Een andere reden die politici aldoor aanhalen: de renteverhoging van de ECB. Die kan echter niet verklaren waarom Duitsland zich tot de zieke man van Europa ontwikkelt. Natuurlijk verergeren renteverhogingen de recessie. Maar de rente van de ECB geldt voor alle landen in de eurozone, niet alleen voor Duitsland. En ondanks aanzienlijk hogere rentetarieven in Amerika zal de economie daar naar verwachting met maar liefst 2,5 procent groeien.

Habeck zwijgt liever over de laatste kerncentrale die de regering onlangs gesloten heeft, waardoor zij de energieprijzen willens en wetens heeft opgedreven. En ook over de Supply Chain Act die Duitsland in juni 2021 heeft aangenomen. Die wet, in

Nederland nog niet van kracht, eist dat bedrijven hun leveranciers, bijvoorbeeld in China of India, screenen op mensenrechtenschendingen. Voorwaar geen eenvoudige extra taak voor het toch al zwaar belaste bedrijfsleven.

Habeck denkt nog helemaal niet aan een koerswijziging en meer steun voor het bedrijfsleven. Zijn nieuwste plannen behelzen juist het stopzetten van de piekcompensatie voor energie-intensieve bedrijven. Die betaalden tot nu toe minder energiebelasting als compensatie voor de hoge energieprijzen.

Alleen nog steun voor groene zaken

Habeck vindt bovendien dat er in de toekomst alleen nog exportgaranties mogen worden gegeven voor goederen die op de groene agenda staan. Volgens een nota van het ministerie zal de federale overheid de verkoop van energiecentrale-technologie alleen nog in uitzonderlijke gevallen dekken. De uitvoer van staal kan alleen op garanties rekenen als het geproduceerd is met groene waterstof. Voor aluminium zal een strikt maximum gelden vanwege de CO₂-voetafdruk. De export van fossiele-energie-technologie aan Afrikaanse landen bijvoorbeeld, wordt dan waarschijnlijk zo riskant voor Duitse fabrikanten dat ze er liever van af zullen zien.

De Duitse staatssecretaris van Economische Zaken, Sven Giegold, heeft een geheel eigen kijk op de sombere cijfers. Het bbp is volgens hem helemaal niet geschikt om de welvaart correct te meten, want 'voortgang in klimaatbescherming en sociale gerechtigheid wordt daarbij buiten beschouwing gelaten'. De storm nadert, haal de barometer weg.

Wie nuchter naar de cijfers kijkt, kan alleen maar constateren dat een koerswijziging nu het laatste redmiddel is. Een voorheen sterk land staat op omvallen, concludeert denktank *Strategy* in een diepgravend onderzoek getiteld 'In DEcline?', waarin 'DE' voor Duitsland staat. Ze stelt vast dat de winstmarges van Duitse industriële bedrijven al jaren dalen in vergelijking met de cijfers van de concurrentie, net als het aantal patenten op de belangrijkste 'Made in Germany'-terreinen: machinebouw en elektrotechniek.

Twee factoren spelen hierbij een rol. Ten eerste de dramatische achteruitgang van het onderwijs. Hierdoor zijn er steeds minder talenten beschikbaar in werktuigbouwkunde, informatica, natuurwetenschappen en techniek. En ten tweede de aderlating doordat talent het land verlaat.

72% van de Duitsers is heel boos op de politiek

Het marktonderzoeksinstituut Rheingold onderzocht de stemming in het land en bracht gegevens aan het licht waaruit blijkt dat er iets broeit. 73 procent van de ondervraagden was het eens met de stelling 'Onze politici hebben geen idee waar ze mee bezig zijn.' En 72 procent was het eens met: 'Als ik denk aan hoe het in de Duitse politiek toe gaat, word ik heel boos.' Tweederde verwacht dat de levensstandaard in de komende jaren zal dalen.

Niet de zorgen om het klimaat of de angst voor rechts bleken voor de meeste ondervraagden het belangrijkste politieke thema, maar de angst voor een recessie. Vertrouwen, aldus de onderzoekers, putten de meesten alleen uit hun privé-omgeving, hun familie en vriendenkring. Dit onderzoek schetst ook een beeld van een bevolking die gevangen zit tussen berusting en explosieve woede – maar wel meer neigend naar dat laatste.

Nog een druppel en de emmer loopt over

Volgens de Groenen en veel journalisten heeft de bevolking inderdaad veel te vrezen – onlangs nog allerlei dodelijke corona-varianten, dit jaar zomerhitte en hoe dan ook elke dag het gevaar van rechts. Het land glijdt weg in een tot 'transitie' gebombardeerde veelvoudige crisis, maar de onder curatele gestelde bevolking moet geloven dat we tot 2030 alleen maar even moeten doorbijten op weg naar een groene utopie.

De mensen zijn het beu om telkens maar weer van politici en journalisten te horen te krijgen hoe ze hun huizen moeten verwarmen, wat ze moeten eten, wat het juiste vervoer is en wat ze wel en niet mogen zeggen. Ze zijn het zat om politici te horen zeggen dat de staat niet genoeg geld heeft voor renovatie van de scholen of onderhoud van het wegennet. Want er blijkt wel altijd geld te zijn voor nieuwe meldpunten tegen ongewenst gedrag, altijd geld voor groene en linkse organisaties en voor uitbreiding van het openbaar bestuur. Een druppel te veel en de emmer loopt over, en de nu nog morrende, maar zwijgende meerderheid verandert in een horde boze burgers.

Steeds meer kijkers hebben genoeg van de programma's die de dure publieke omroep ze voorschotelt: woke agitprop, valse rapporten, minachting voor de

oppositie en verder alles wat goedkoop is: oude series en *reality tv*. Ja, ze zien op tv ook de gewelddadige rellen in Frankrijk, jonge moslims die de overheid aanvallen, en dan vragen ze zich af wanneer het in hun eigen stad zover zal komen.

De burgers reageren met boze vermoedheid op de sussende geluiden van politici die steeds weer aankondigen dat burgers 'meegenomen' moeten worden, alsof het een kwestie van desoriëntatie is. Bovenal hebben de kijkers genoeg van een politieke bovenlaag en een media-elite die zich niets aantrekken van de meest urgente zaken - een betaalbare energievoorziening, lagere belastingdruk, regulering van de immigratie, verbetering van onderwijs en infrastructuur. Die elite stort zich liever op onderwerpen als warmtepompen en geslachtsverandering.

De burger als probleem

De grote irritatie van veel gewone mensen blijkt uit hun gebrek aan vertrouwen in de gevestigde politiek en hun groeiende bereidheid om op de zo verfoeide rechtse partijen te stemmen. De politiek in Berlijn ziet de achterblijvende, niet progressieve burgers in de provincie als probleem. Die mensen blijken de door links nagestreefde veranderingen als verslechtering te ervaren.

Zo heeft Meyer Burger, producent van zonnepanelen, bekendgemaakt dat het de nieuwe fabrieken niet ergens in Sachsen-Anhalt gaat neerzetten, zoals wel was gepland, maar in Amerika, waar de overheid subsidie geeft voor de productie van zonnepanelen, waar energie veel minder kost en waar minder bureaucratie is.

'Jullie schaffen das wel'

En de gemeenteraad van Burg, een kleine stad in Sachsen-Anhalt, heeft onlangs een brief aan de bondskanselier geschreven: het stadje kan nieuwe migranten niet meer opvangen, de middelen zijn uitgeput. Het is niet dat ze daar tegen buitenlanders zijn, ze willen gewoon niet langer accepteren dat Berlijnse hoogwaardigheidsbekleders zich laten prijzen voor de open grenzen, en ondertussen de praktische problemen bij de kleine steden en plattelandsgebieden dumpen met de opmerking 'Jullie schaffen das wel'.

Groen heeft een aloude remedie tegen de burgerlijke weerspanning: belastingen omhoog, een flinke vermogensheffing. Het vermogen van middenstanders zit voornamelijk in hun bedrijf, maar dat doet er voor links weinig toe. Maar die

vermogensbelasting zou de toch al zo zwaar belaste ondernemers wel de das om kunnen doen.

Geen wonder dus dat 26 procent van de ondernemers desgevraagd aangaf over stoppen te denken. Nog eens 22 procent overweegt om naar het buitenland te verhuizen. Duitsland ontwikkelt zich steeds meer tot emigratieland voor zijn eigen toplaag: in 2022 keerden 270.000 burgers het land permanent de rug toe. Een eventuele vermogensheffing zou die uitstroom aanwakkeren.

Toch tweette Johannes Wagner, Groen lid van de Bondsdag: 'We zijn een van de rijkste landen op aarde. We kunnen nog zoveel geven. En daartoe hebben we ook een morele verplichting.' Volgens deze logica is het de morele plicht van alle burgers om te aanvaarden dat de welvaart afneemt omdat iedereen moet werken aan een betere groene toekomst. En dat zonder enig alternatief.

Een politiek kantelpunt heeft doorgaans een lange aanlooptijd nodig. Maar een omslag kan dan toch plotseling komen. Een conservatieve CDU-politicus merkte onlangs op dat Duitsland dit beleid geen twee jaar meer kan dragen. Zelfs in de heersende klasse in Berlijn dringt het besef nu door dat er niet simpelweg tegen de meerderheid van de bevolking en tegen alle economische basisregels in geregeerd kan worden.

De vraag is: kan het denken omslaan van mensen wier missie het is, althans in hun eigen perceptie, om de wereld te redden? Wie Habeck en consorten deze zomer beluistert, moet wel concluderen dat zo'n koerswijziging er voorlopig niet in zit.

In september, na het zomerreces, wil het Duitse kabinet een kwellend probleem uit het tweede kwartaal weer oppakken. Dan staat namelijk de verwarmingswet weer op de agenda. Het kabinet wil bij wet regelen dat er alleen nog verwarmingsinstallaties worden geproduceerd die op duurzame energie draaien.

Ook wordt het antidiscriminatieplan weer van stal gehaald: uitbreiding van het begrip discriminatie en de mogelijkheden om in dat kader een klacht in te dienen. Daarmee kan iedereen die lid is van een minderheidsgroepering een rechtszaak aanspannen als hij zich achtergesteld voelt.

Duitsland biedt in deze zomer van 2023 een ongelijk beeld. Aan de ene kant zien we een kanteling in de economie en in de sociale omstandigheden: de recessie treft

een bevolkingslaag die echt niet tot de rijkste ter wereld behoort. In die laag verdient 48 procent van de werknemers maximaal 30.000 euro bruto per jaar, de helft heeft geen eigen woning en 20 procent heeft geen noemenswaardige reserves. De welvaart smelt daar niet langzaam weg, nee, het toch al wankele kaartenhuis stort in. Daardoor slaat de stemming om bij veel gewone Duitsers die in het heersende economische, energie- en migratiebeleid, een aanval op het gezonde verstand zien.

Burgertje pesten

De gevestigde orde, de regering en de media, lijken juist de andere kant uit te gaan. In plaats van af en toe iets in te schikken, kijkt de overheid juist hoe ver ze kan gaan bij het burgertje pesten. Die burgers horen continue de airconditioning van hun Groene stadgenoten dreunen, ze zien hoe linkse media-platforms zich ongegeneerd met zescijferige bedragen laten subsidiëren, en hoe politici op staatskosten peperdure fotografen inhuren die hen in het juiste licht moeten zetten.

Mogelijk uit de woede van de Duitse burgers zich dit najaar in demonstraties. In het Beierse Erding is al eens betoogd tegen de verwarmingswet. Wie weet is dat de enige manier om te voorkomen dat het hele land kapseist.

****Alexander Wendt** is een journalist en vaste auteur van het Duitse opinietijdschrift [‘Tichys Einblick’](#) Vertaling en Nederlandse bewerking: [Willy Hemelrijk](#)*

Wynia's Week neemt nooit vakantie. Wynia's Week is er het hele jaar door, minstens 104 keer per jaar. Met onafhankelijke, verrassende berichtgeving. En Wynia's Week is wel gratis, maar niet goedkoop. De lezers, kijkers en luisteraars maken Wynia's Week mogelijk. Doet u mee? Doneren kan [HIER](#). Hartelijk dank!